

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**استفاده از مفاد و نتایج این پایان نامه بدون مجوز کتبی
از دانشگاه سمنان ممنوع می باشد.**

دانشگاه سمنان

دانشکده اقتصاد و مدیریت

گروه اقتصاد

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته اقتصاد

عنوان:

بررسی وضعیت حداقل معاش مردم مناطق شهری و روستایی استان

کرمانشاه و مقایسه با کل کشور (۸۶-۱۳۷۴)

استاد راهنما:

دکتر رحمان سعادت

استاد مشاور:

دکتر رضا آقا بابایی

پژوهش گر:

مسلم قاسمی

ماه و سال:

بهمن ۱۳۸۹

در آغاز لازم می‌دانم از زحمات پدر و مادر گرامی‌ام و کلیه کسانی که در دوران تحصیل همواره مشوق و پشتیبان بنده بوده‌اند سپاسگذاری نمایم. همچنین از زحمات اساتید محترم به خصوص استاد ارجمند جناب آقای دکتر سعادت که با راهنمایی‌های خود راهگشای اینجانب بوده‌اند کمال تشکر و سپاسگذاری را دارم.

مسلم قاسمی

۶ بهمن ۱۳۸۹

به پاس قلب های بزرگشان که فریاد رس است...

به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کند...

و به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در این

سردترین روزگاران بهترین پشتیبان است...

این پایان نامه را به پدر مهربان و مادر عزیزم که همواره حامی بنده

بوده اند تقدیم می کنم.

چکیده

بررسی پدیده فقر، شناخت علل پیدایش و راه های مبارزه با آن، همواره موضوع مورد توجه مکتب های مختلف و به ویژه اسلام بوده است. فقر یکی از موانع اصلی توسعه در هر جامعه ای به شمار می رود از اینرو اندیشمندان و سیاستگذاران توجه خود را به ارائه سیاستهای فقرزدایی معطوف کرده اند. پژوهش حاضر نیز تلاشی در راستای شناخت فقر، برآورد خط فقر و بررسی ابعاد فقر می باشد. بدین منظور در این پژوهش به برآورد خط فقر (حداقل معاش) خانوارهای شهری و روستایی استان کرمانشاه و همچنین کشور می پردازیم و ابعاد آن را بررسی می کنیم. همچنین علاوه بر تخمین خط فقر، انواع کششها را نیز محاسبه می کنیم. به منظور برآورد خط فقر سالهای ۸۶-۱۳۷۴ از تابع تقاضای سیستم مخارج خطی^۱ (LES) و رگرسیونهای به ظاهر نامرتبب تکراری^۲ (ISUR) استفاده شده است. همچنین در این پژوهش از نرم افزارهای EViews و EXCEL استفاده شده است. نتایج نشان می دهد که خط فقر طی سالهای مورد بررسی در مناطق شهری و روستایی روندی افزایشی داشته و یکی از علل اصلی این افزایش نرخ بالای تورم بوده است. گروه "خوراکیها، آشامیدنیها و دخانیات" در مناطق شهری و روستایی استان بیشترین سهم از خط فقر را دارا می باشد. در مناطق روستایی کشور نیز گروه "خوراکیها، آشامیدنیها و دخانیات" بیشترین سهم از خط فقر را دارد، اما در مناطق شهری کشور گروه "مسکن و سوخت" بیشترین سهم را از خط فقر دارند.

واژگان کلیدی: حداقل معاش، خط فقر، سیستم مخارج خطی، خانوار کرمانشاه، ISUR

1- Linear Expenditure System

2- Iterative Seemingly Unrelated Regression

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	فصل اول: کلیات تحقیق .....
۲	۱-۱) مقدمه .....
۳	۲-۱) تعریف مسأله و فرضیه های پژوهش .....
۴	۳-۱) اهمیت مطالعه و دستاوردهای آن .....
۴	۴-۱) اهداف و دستاوردهای مورد انتظار .....
۵	۵-۱) روش انجام تحقیق .....
۶	۶-۱) بررسی اجمالی مطالعات انجام یافته قبلی .....
۸	فصل دوم: ادبیات تحقیق و مطالعات انجام یافته قبلی .....
۹	۱-۲) مبانی نظری فقر .....
۱۲	۲-۲) مفهوم فقر .....
۱۵	۳-۲) تعریف فقر .....
۱۸	۴-۲) خط فقر: تعاریف و نحوه اندازه گیری .....
۲۰	۵-۲) شاخصهای اندازه گیری فقر .....
۲۲	۶-۲) مروری بر دیدگاه نظامهای اقتصادی درباره فقر .....
۲۴	۷-۲) موضوع فقر در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران .....
۲۶	۸-۲) مطالعات انجام یافته قبلی .....

فصل سوم: مبانی نظری سیستم مخارج خطی	۴۷
(۱-۳) مقدمه	۴۸
(۲-۳) سیستم مخارج خطی (LES)	۴۹
(۳-۳) سیر تحولات سیستم مخارج خطی	۵۳
(۱-۳-۳) سیستم مخارج خطی با شکل گیری عادت (HLES)	۵۴
(۲-۳-۳) شکل عمومی سیستم مخارج خطی (GLES)	۵۵
(۳-۳-۳) سیستم مخارج خطی تعمیم یافته (ELES)	۵۶
(۴-۳-۳) جمع بندی کلی از مراحل تکامل سیستم مخارج خطی	۵۷
(۴-۳) ویژگیهای سیستم مخارج خطی	۵۷
(۵-۳) روشهای تخمین دستگاه معادلات سیستم مخارج خطی	۵۹
(۶-۳) کششهای قیمتی، درآمدی (مخارجی) و متقاطع در سیستم تقاضای خطی LES	۶۱
(۱-۶-۳) کشش درآمدی (مخارجی) سیستم تقاضای خطی	۶۱
(۲-۶-۳) کشش قیمتی خودی سیستم تقاضای خطی	۶۱
(۳-۶-۳) کشش قیمتی متقاطع سیستم تقاضای خطی	۶۲
(۷-۳) مروری بر روش سیستم معادلات همزمان	۶۳

فصل چهارم: بررسی رفتار مصرفی خانوارهای شهری و روستایی استان

کرمانشاه (جمع آوری، طبقه بندی و تجزیه و تحلیل اطلاعات)	۶۴
(۱-۴) مقدمه	۶۵
(۲-۴) نگاهی به استان کرمانشاه	۶۵
(۱-۲-۴) جمعیت	۶۷

۶۷	..... آموزش (۲-۲-۴)
۶۹	..... بهداشت و درمان (۳-۲-۴)
۷۰	..... تأمین اجتماعی (۴-۲-۴)
۷۱	..... بررسی داده های به کار برده شده در پژوهش (۳-۴)
۷۳	..... بررسی مخارج گروههای مختلف کالایی در استان کرمانشاه (۴-۴)
۷۹	..... بررسی سهم مخارج گروههای مختلف کالایی در استان کرمانشاه (۵-۴)
۸۳	..... بررسی مخارج گروههای کالایی و سهم هریک از آنها در کشور (۶-۴)
۹۵	فصل پنجم: برآورد خط فقر در مناطق شهری و روستایی کرمانشاه
۹۶	..... مقدمه (۱-۵)
۹۶	..... فرآیند برآورد خط فقر (۲-۵)
۱۰۰	..... برآورد خط فقر در مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه (۳-۵)
۱۰۶	..... سهم گروههای مختلف کالایی از خط فقر در مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه (۴-۵)
۱۰۹	..... محاسبه و تفسیر کششهای قیمتی، درآمدی و متقاطع گروههای کالایی (۵-۵)
۱۱۳	..... برآورد خط فقر در مناطق شهری و روستایی کشور (۶-۵)
۱۲۰	..... مقایسه نتایج بدست آمده با سایر کارهای انجام گرفته (۷-۵)
۱۲۳	..... خلاصه و نتیجه گیری
۱۲۶	..... منابع و مآخذ
۱۳۱	..... پیوست

فهرست جداول و نمودارها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲۹	جدول (۲ - ۱): برآورد خط فقر توسط دکتر عظیمی در سال ۱۳۵۱ .....
۳۰	جدول (۲ - ۲): حجم فقر و محرومیت در سال ۱۳۶۷ .....
۴۴	جدول (۲ - ۳): مطالعات انجام گرفته در زمینه فقر.....
۶۷	جدول (۴ - ۱): برآورد جمعیت استان کرمانشاه .....
۶۸	نمودار (۴ - A): سهم هزینه های تحصیلات در مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه .....
۶۹	جدول (۴ - ۲): شاخصهای کلیدی در بخش بهداشت و درمان استان کرمانشاه .....
۷۰	نمودار (۴ - B): متوسط هزینه های بهداشت و درمان خانوارهای استان کرمانشاه .....
۷۱	جدول (۴ - ۳): وضعیت بیمه شدگان استان کرمانشاه .....
۷۵	جدول (۴ - ۴): متوسط مخارج خانوارهای شهری استان کرمانشاه .....
۷۶	جدول (۴ - ۵): متوسط مخارج خانوارهای روستایی استان کرمانشاه .....
۷۷	جدول (۴ - ۶): رشد متوسط مخارج خانوارهای روستایی استان کرمانشاه .....
۷۸	جدول (۴ - ۷): رشد متوسط مخارج خانوارهای شهری استان کرمانشاه .....
۸۱	جدول (۴ - ۸): سهم مخارج گروههای مختلف کالا در مناطق شهری استان کرمانشاه .....
۸۲	جدول (۴ - ۹): سهم مخارج گروههای مختلف کالا در مناطق روستایی استان کرمانشاه .....
۸۴	جدول (۴ - ۱۰): رشد متوسط مخارج خانوارهای روستایی کشور .....
۸۵	جدول (۴ - ۱۱): رشد متوسط مخارج خانوارهای شهری کشور .....
۸۷	جدول (۴ - ۱۲): سهم مخارج گروههای مختلف کالا در مناطق شهری کشور .....
۸۸	جدول (۴ - ۱۳): سهم مخارج گروههای مختلف کالا در مناطق روستایی کشور .....
۹۰	جدول (۴ - ۱۴): مقایسه متوسط سهم مخارج گروههای کالایی در استان و کشور .....

- نمودار (C-۴): متوسط سهم مخارج گروههای کالایی در مناطق شهری و روستایی کشور ۹۱
- نمودار (D-۴): متوسط سهم مخارج گروههای کالایی در مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه ۹۱
- نمودار (E-۴): سهم گروه خوراکیها از مخارج کل در مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه ۹۳
- نمودار (F-۴): سهم گروه خوراکیها از مخارج کل در مناطق شهری و روستایی کشور ۹۴
- جدول (۵-۱): برآورد میل نهایی به مخارج فرامعیشتی خانوارهای شهری و روستایی استان ۱۰۱
- جدول (۵-۲): خط فقر (حداقل معاش) سالانه و ماهانه مناطق شهری استان کرمانشاه ۱۰۲
- جدول (۵-۳): خط فقر (حداقل معاش) سالانه و ماهانه مناطق روستایی استان کرمانشاه ۱۰۳
- نمودار (A-۵): روند خط فقر مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه ۱۰۴
- نمودار (B-۵): مقایسه خط فقر خوراکی و غیر خوراکی مناطق شهری استان کرمانشاه ۱۰۵
- نمودار (C-۵): مقایسه خط فقر خوراکی و غیر خوراکی مناطق روستایی استان کرمانشاه ۱۰۵
- جدول (۵-۴): سهم گروههای مختلف کالایی از خط فقر در مناطق شهری استان کرمانشاه ۱۰۷
- جدول (۵-۵): سهم گروههای مختلف کالایی از خط فقر در مناطق روستایی استان کرمانشاه ۱۰۸
- جدول (۵-۶): برآورد کششهای مربوط به خانوارهای روستایی استان کرمانشاه ۱۱۰
- جدول (۵-۷): برآورد کششهای مربوط به خانوارهای شهری استان کرمانشاه ۱۱۰
- جدول (۵-۸): برآورد میل نهایی به مخارج فرامعیشتی خانوارهای شهری و روستایی کشور ۱۱۴
- جدول (۵-۹): خط فقر (حداقل معاش) سالانه و ماهانه مناطق شهری کشور ۱۱۵
- جدول (۵-۱۰): خط فقر (حداقل معاش) سالانه و ماهانه مناطق روستایی کشور ۱۱۶
- نمودار (D-۵): روند خط فقر مناطق شهری و روستایی کشور ۱۱۷
- جدول (۵-۱۱): سهم گروههای مختلف کالایی از خط فقر در مناطق روستایی کشور ۱۱۸
- جدول (۵-۱۲): سهم گروههای مختلف کالایی از خط فقر در مناطق شهری کشور ۱۱۹

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱) مقدمه

بررسی اقتصادی اجتماعی فقر و محرومیت از مسائل پیچیده ای است که در شناخت و درک آن باید الزاماً به عوامل و متغیرهای متعددی توجه کرد. فقر به صورت های گوناگون تعریف شده است و مفهوم آن در طی زمان و بر اثر تحولات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تغییر یافته است. گسترش فقر، تقاضای مؤثر در جامعه را کاهش می دهد که این خود موجب کاهش تولید، اشتغال و بروز ناهنجاری های اجتماعی و فرهنگی می گردد. از اینرو مطالعه آماری فقر و تجزیه و تحلیل حداقل معاش مردم در سطح استان می تواند روش مناسبی برای راهنمایی برنامه ریزان و سیاست گذاران جهت تدوین برنامه های فقرزدایی باشد و حرکت به سوی توسعه پایدار و برنامه ریزی منطقه ای را آسان تر نماید.

در این پژوهش قصد بر این است که گامی مؤثر در راستای شناخت فقر و تعیین خط فقر برداشته شود. لذا به منظور این مهم از اطلاعات آماری موجود استفاده شده است. در فصل اول، کلیات تحقیق ارائه شده است؛ سپس در فصل دوم به بررسی ادبیات تحقیق و مبانی نظری فقر پرداخته شده؛ در فصل سوم روشهای مورد استفاده را بررسی می کنیم؛ در فصل چهارم پس از نگاهی اجمالی به وضعیت استان کرمانشاه و مطالعه رفتار مصرفی خانوارهای شهری و روستایی استان، به تجزیه و تحلیل اطلاعات می پردازیم؛ در نهایت در فصل پنجم خط فقر (حداقل معاش) مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه و همچنین کشور برآورد می شود.

۱-۲) تعریف مسأله و فرضیه های پژوهش

اولین و مهمترین گام در مسأله فقرزدایی، تعریف فقر و اندازه گیری آن می باشد و از آنجایی که آشنایی با فقر در سطح استان می تواند کار سیاست گذاران را به منظور اجرای سیاستهای فقرزدایی آسان کند از اینرو، در این پایان نامه قصد داریم خط فقر (حداقل معاش) خانوارهای مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه و همچنین کشور را بدست آورده و با یکدیگر مقایسه کنیم. در محاسبه خط فقر، از آمار و اطلاعات مربوط به گروههای مختلف کالایی طی سالهای ۸۶-۱۳۷۴ استفاده گردیده است. همچنین علاوه بر تخمین خط فقر، به محاسبه و تفسیر کششهای قیمتی، درآمدی و متقاطع گروههای کالایی پرداخته می شود.

در این پایان نامه سؤالات زیر مطرح است:

- مناطق شهری به لحاظ خط فقر (حداقل معاش) در چه جایگاهی در مقایسه با مناطق روستایی قرار دارد؟
- در مناطق شهری و روستایی استان کدامیک از گروههای کالایی مورد مطالعه بیشترین سهم از خط فقر را دارا می باشند؟
- خط فقر در طی دوره مورد مطالعه از چه روندی برخوردار بوده است؟

لذا در این راستا فرضیه های پژوهش به صورت زیر مطرح می گردند:

- میزان خط فقر در مناطق شهری بیشتر از مناطق روستایی است.
- گروه "خوراکیها، آشامیدنیها و دخانیات" عمده ترین سهم از خط فقر مناطق شهری و روستایی استان را به خود اختصاص داده اند.
- خط فقر در استان کرمانشاه در طول سالهای ۸۶-۱۳۷۴ در حال افزایش است.

۱-۳) اهمیت مطالعه و دستاوردهای آن

پدیده فقر یک پدیده مقطعی نبوده بلکه همزمانی فقر و غنا در زمانها و مکانهای مختلف نتیجه تدریجی عملکرد نظامهای حاکم در طول تاریخ بوده است. بنابراین ریشه کن کردن آن هم به یکباره و در مدت زمان محدود میسر نخواهد بود. از اینرو برنامه ریزان و سیاست گذاران به منظور این مهم ملزم به طراحی برنامه های مناسبی هستند که تضمین لازم را داشته باشد. در اصول دوم، سوم، بیست و یکم، بیست و نهم و چهل و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران موضوع توجه به فقرا و حمایت از آنها دیده می شود. از این روی، مطالعه فقر (حداقل معاش) در سطح استان کرمانشاه می تواند به سیاستهای فقر زدایی کمک کند. همچنین با اطلاع از وضعیت اقتصادی، اجتماعی استان می توان برای تجهیز منابع و بالفعل نمودن مزیتهای استان در جهت رفاه مردم اقداماتی انجام داد. از طرف دیگر سازمانهایی نظیر تأمین اجتماعی و کمیته امداد امام خمینی (ره) که با قشر آسیب پذیر سروکار دارند می توانند از نتایج این پژوهش بهره مند شوند.

۱-۴) اهداف و دستاوردهای مورد انتظار

هر پژوهشی با توجه به موضوع آن اهدافی را مد نظر دارد. این تحقیق نیز با توجه به اینکه موضوع آن حداقل معاش است از اینرو اهداف زیر را دنبال می کند:

- برآورد خط فقر مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه و مقایسه با کشور
- بررسی سهم گروههای کالایی از خط فقر در مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه
- محاسبه و تفسیر کششهای قیمتی، درآمدی (مخارجی) و متقاطع خانوارهای مناطق شهری و روستایی استان کرمانشاه
- بررسی روند خط فقر استان کرمانشاه در طی سالهای ۸۶-۱۳۷۴

۱-۵) روش انجام تحقیق

در این پژوهش ابتدا مبانی تئوریک فقر بیان می شود، پس از آن به بررسی مطالعات انجام یافته قبلی در این زمینه می پردازیم، سپس نگاهی اجمالی به وضعیت جمعیتی، رفاهی استان کرمانشاه می شود. در ادامه با استفاده از مطالعات کتابخانه ای و آمار و اطلاعات هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی مرکز آمار ایران و همچنین آمار مربوط به شاخص بهای کالاها و خدمات شهری و روستایی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران طی سالهای ۸۶-۱۳۷۴ به بررسی زمانی مخارج هریک از گروههای هشت گانه عمده کالایی پرداخته می شود. سپس با استفاده از سیستم معادلات همزمان و روش اقتصادسنجی ISUR در قالب سیستم مخارج خطی که برگرفته از تابع مطلوبیت استون گری است و در فصول بعد به تفصیل توضیح داده می شود و همچنین استفاده از نرم افزار EVIEWS به تخمین حداقل معاش خانوارهای شهری و روستایی استان کرمانشاه می پردازیم.

در برآورد خط فقر، تابع مخارج از تابع مطلوبیت کلاین - رابین $U = \prod_{i=1}^n (q_i - \gamma_i)^{\beta_i}$ بدست می آید که در آن حداقل مصرف هر گروه کالایی i ام، β_i میل نهایی به مخارج فرامعیشی خانوار و $i=1, 2, \dots, 8$ می باشد. با تشکیل تابع لاگرانژ به منظور حداکثر کردن مطلوبیت و به دنبال آن برقراری شرط اول نرمال، تابع تقاضای (q_i) برای هر گروه کالایی i ام بدست خواهد آمد که با ضرب شاخص قیمت آن گروه کالایی (p_i) تابع مخارج زیر بدست خواهد آمد:

$$c_i = p_i q_i = p_i \gamma_i + \beta_i (M - \sum_{i=1}^n \gamma_i p_i) + \varepsilon_i$$

این مدل نسبت به متغیرهای p_i و M خطی بوده اما نسبت به پارامترهای γ_i و β_i غیر خطی می باشد؛ ε_i نیز بیانگر جزء اختلال می باشد که به هنگام برآوردهای اقتصادسنجی به مدل افزوده می شود.

به دلیل افزایش درجه آزادی در تخمین های اقتصادسنجی و همچنین کوتاه نمودن معادلات تخمینی، گروههای هشت گانه مورد استفاده به منظور برآورد خط فقر در این پایان نامه به شش گروه تقلیل یافته اند که عبارتند از: خوراکیها، آشامیدنیها و دخانیات، مسکن و سوخت، پوشاک و کفش، بهداشت و درمان، لوازم، اثاثه و خدمات خانوار؛ و گروه سایر؛ که گروه سایر عبارتست از: حمل و نقل و ارتباطات، تفریحات، سرگرمی و تحصیل و آموزش؛ و کالاها و خدمات متفرقه.

با تخمین پارامتر γ_i و داشتن شاخص قیمت آن گروه کالایی (p_i) خط فقر آن گروه کالایی را بدست آورده و سپس با جمع خط فقر این گروه با دیگر گروههای کالایی در هر سال، خط فقر کل سالانه در طی دوره مورد بررسی بدست می آید. در ادامه به منظور بررسی سهم گروههای مختلف کالایی از افزایش درآمد به محاسبه کششهای درآمدی (مخارجی) و قیمتی تقاضا می پردازیم.

۱-۶) بررسی اجمالی مطالعات انجام یافته قبلی

گرچه فقر به شکل های مختلف همواره در زندگی بشر وجود داشته، ولی ویلیام پتی^۱ در قرن هفدهم میلادی، در کتاب حساب سیاسی خود فقرزدایی را به صورت علمی و مکتوب مورد مطالعه قرار داده است (بلاک، ۱۳۷۵). نخستین تلاش ها برای اندازه گیری فقر، حدود ۱۰۰ سال قبل توسط بوت^۲ و راونتری^۳ صورت گرفته است (شوبرت، ۱۳۷۵). بررسی فقر در ایران به صورت جامع و علمی توسط دکتر عظیمی در سال ۱۳۵۵ با محاسبه خط فقر انجام شد. هاشمی و خسروی نژاد با استفاده از سیستم مخارج خطی تقاضا برای خانوارهای شهری ایران را برآورد نمودند (هاشمی و خسروی نژاد، ۱۳۷۴). غلامی نیز برای مقایسه فقر در مناطق شهری استان مازندران و کشور از مدل سیستم مخارج

1-William Petty
2-Booth
3-Rowntree

خطی (LES) استفاده کرد (غلامی، ۱۳۷۷). ابونوری خط فقر در استان مازندران را با استفاده از یک الگوی برنامه ریزی خطی به دست آورد (ابونوری، ۱۳۷۷). متوسلی و صمدی به مطالعه کاهش فقر، کارایی و نابرابری در ایران با استفاده از الگوی سیستم مخارج خطی^۴ (LES) پرداختند (متوسلی و صمدی، ۱۳۷۸). نادران و غلامی با استفاده از سیستم مخارج خطی ویژگی های اقتصادی و اجتماعی خانوارهای شهری استان مازندران را بررسی کردند (نادران و غلامی، ۱۳۷۹). هادی زنوز فقر و نابرابری درآمد در ایران را ارزیابی نمود (هادی زنوز، ۱۳۸۴). ابونوری و عباسی قادی نیز اثر رشد اقتصادی بر فقر و نابرابری را در ایران برآورد نمودند و رشد را به صورت فقرزا، فقرزدا و رشد سرریز معرفی کردند (ابونوری و عباسی قادی، ۱۳۸۶). ابونوری و مالکی با استفاده از سیستم مخارج خطی و مدل اقتصادسنجی ISUR خط فقر در مناطق شهری و روستایی استان سمنان را طی سه برنامه توسعه اقتصادی بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که شاخص های فقر در استان سمنان در برنامه اول توسعه اقتصادی افزایش یافته، ولی طی برنامه دوم و سوم توسعه اقتصادی به صورت نسبی کاهش داشته است (ابونوری و مالکی، ۱۳۸۷). در فصل دوم در قسمت سابقه مطالعات انجام یافته به طور تفصیل به بررسی مطالعات انجام یافته گذشته در این زمینه خواهیم پرداخت.

فصل دوم

ادبیات تحقیق و مطالعات انجام

یافته قبلی

۲-۱) مبانی نظری فقر

موضوع فقر و این که به کدام قشر از جامعه و بر پایه چه اطلاعاتی می بایست کمک بیشتری شود، مورد توجه روز افزون سیاستگذاران مسائل اجتماعی- اقتصادی می باشد. هرچند که این موضوع به ظاهر ساده به نظر می رسد، ولی به طور کلی مسئله فقر از دیدگاه مسائل نظری و روش های اجرایی پدیده پیچیده ای است. پیچیدگی موضوع، وجود روش های مختلف اندازه گیری فقر و فراهم نبودن داده های آماری دقیق و معتبر در مورد درآمدها و هزینه های افراد و خانوارها ایجاب می کند که هرگونه بحث جدی در خصوص تعیین میزان خط فقر و محاسبه جمعیت فقیر، با دقت و احتیاط بیشتری صورت گیرد. ناگفته نماند که توجه به مسئله فقر و فقرزدایی یک موضوع جهانی بوده که ایران را نیز در بر گرفت. همواره فقر به عنوان یک مسئله جهانی مطرح بوده است اما از اواخر دهه ۷۰ و به ویژه با شروع دهه ۸۰ به دلیل پذیرش برنامه اصلاح ساختاری، آزاد سازی و خصوصی سازی توسط بسیاری از کشورهای جهان فقر و حمایت از گروههای آسیب پذیر با شدت بیشتری مورد توجه قرار گرفت. بسیاری از اندیشمندان بر این گمان بودند و هستند که اجرای برنامه های اقتصادی فوق الذکر، گروههای کم درآمد را متأثر می سازد و فقر را افزایش می دهد.

در پاسخ به چنین وضعیتی و به منظور جلوگیری از توسعه فقر، نهادهای بین المللی و منطقه ای، اقدامات نمادین و عملی را در پیش گرفتند. برای مثال سازمان ملل دهه ۲۰۰۶ - ۱۹۹۷ را دهه ریشه کنی فقر نام نهاد. بانک جهانی برای تحقق دنیایی رها از فقر، جهانیان را برای اقدام مؤثر برای حذف گرسنگی با توسعه پناهگاه و مسکن و برخورداری عمومی از بهداشت، مسکن و آموزش دعوت نمود. در همین راستا در سال ۱۹۹۶ OECD هدف گذاری کرده است که از طریق مشارکت جهانی نیمی از